

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
т.в.о. завідувача кафедри
цивільного права та процесу

Андрієнко Софія Євгеніївна,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МІСЦЕ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Запорукою належного матеріального забезпечення й високого рівня життя громадян є відповідне правове забезпечення їх майнових прав, зокрема права власності. Особа, що є власником майна, згідно закону, здійснює своє право на річ за власною волею, незалежно від волі інших осіб. Договірні правовідносини створюють найбільш сприятливі умови для задоволення інтересів та прав учасників цивільних відносин.

Сучасні тенденції нормотворчості, що в більшості пов'язані з євроінтеграційними процесами, підвищують вимоги до змісту й структури законодавчих конструкцій. В рамках удосконалення чинного цивільного законодавства актуальним стає питання щодо доцільності розміщення норм, регулюючих спадковий договір саме в книзі шостій «Спадкове право» Цивільного кодексу України (далі ЦК України).

Відповідно до спадкового договору право власності на майно відчужувача виникає у набувача тільки після смерті відчужувача. Тому цей договір називається «спадковим».

Виходячи з положень ЦК України, суть договору полягає в переході майна або майнових прав від відчужувача до набувача внаслідок виконання набувачем певних дій відносно відчужувача до його смерті (відкладальна обставина). Право власності за спадковим договором переходить до набувача тільки після смерті відчужувача. Таким чином, набувач за цим договором, за життя відчужувача, має лише можливість придбання права на майно в майбутньому за умови виконання вимог, зазначених у договорі [1].

На відміну від спадкоємця за законом чи за заповітом, набувач немає потреби в особливому акті прийняття майна після смерті відчужувача, оскільки необхідне для цього волевиявлення вчинено вже безпосередньо при укладенні договору.

Ст. 1217 ЦК України цілком відкидає перехід права власності за спадковим договором як один з видів спадкування. Однак, не дивлячись на особливий зобов'язальний характер спадкового договору, все ж існують підстави вважати вірним закріплення цього інституту, як тісно пов'язаного з відноси-

нами з приводу посмертного переходу майна, саме в спадковому праві.

Таким чином, спадковий договір не може розглядатися як самостійний вид спадкування (згідно ст. 1217 ЦК України). У зв'язку з цим, Пленум ВСУ вказав судам на те, що перехід майна від відчужувача до набувача на підставі спадкового договору не є окремим видом спадкування, а тому на ці відносини не поширюються правила про спадкування, в тому числі право на обов'язкову частку [2]. Відтак, розміщення глави 90 у книзі 6 ЦК України є досить умовним.

Виходячи з аналізу глави 90 ЦК України, спадковий договір є двостороннім правочином, в той час як спадкові відносини є таким, що виникають на підставі закону або є односторонніми (заповіт); об'єктом вказаного договору виступає майно, яке до складу спадщини не входить; також, суб'єктами спадкових відносин є насамперед спадкоємці та спадкодавці, тоді як набувачами за спадковим договором може бути і не спадкоємець. Наведене вище свідчить, про те, що спадковий договір є різновидом цивільно-правового договору, і тому було б за доцільно розмістити положення про спадковий договір у книзі п'ятій «Зобов'язальне право» ЦК України.

До спадкового договору не застосовуються норми спадкового права внаслідок відсутності юридичного складу спадкового правонаступництва. А це означає наступне: 1) відчужувач не може розпорядитися майном, яке є предметом спадкового договору, на випадок смерті шляхом складення заповіту; складення заповіту буде мати наслідком його нікчемність (ч. 2 ст. 1307 ЦК України); 2) майно, яке є предметом спадкового договору, не входить до складу спадщини; 3) майно, яке є предметом спадкового договору, не може бути предметом заповідального відказу; 4) на таке майно після смерті відчужувача не можуть претендувати особи, які мають право на обов'язкову частку у спадщині; 5) майно, яке є предметом спадкового договору, на момент його укладення має бути визначене конкретно і не може бути відчужене, хоча його власником і залишається відчужувач; 6) на відміну від спадкоємця, який прийняв спадщину та відповідно до ст. 1282 ЦК України зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора, на набувача за спадковим договором такий обов'язок не поширюється [3].

Зважаючи на вищенаведений аналіз правовідносин, що регулюються спадковим договором, вважаємо доречним віднесення останніх до категорії зобов'язальних, а норми, що регулюють порядок укладання, умови, форму, зміст договору тощо розмістити у книзі п'ятій «Зобов'язальне право» ЦК України. Саме така структура ЦК України забезпечить найбільш логічнішу побудову нормативного акта та його ефективне застосування.

1. Домбругова А. Довічне утримання за новим Цивільним кодексом України // Юрид. вісн. України. – 2003. – № 44 (436). – С 14-15.

2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 N 7 « Про судову практику у справах про спадкування» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

3. Поняття та характеристика спадкового договору // [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/law/00735629_0.html.